

Warszawa, 24 maja 2022 r.

Rozprawa doktorska pt. „Kryptowaluty i prywatne środki płatnicze jako nowy rodzaj świadczeń w systematyce Kodeksu cywilnego” - streszczenie

***

Prawo cywilne opiera się na fundamentalnej dychotomii świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Naturalnie, prawa stron różnią się znacznie w zależności od rodzaju świadczenia. Przykładowo, art. 454 § 1 KC określa odmiennie miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego (dług oddawczy) i niepieniężnego (dług odbiorczy). Co do zasady do świadczeń pieniężnych zastosowanie znajdują przepisy o odsetkach za opóźnienie (art. 481 KC), ale już nie o karach umownych (art. 483 i 484 KC). Możliwe będzie też waloryzowanie zobowiązania pieniężnego w razie istotnej zmiany siły nabywczej (art. 358¹ KC) ale nie zobowiązania niepieniężnego.

Pojęcie pieniądza nie zostało jednak zdefiniowane w prawie cywilnym. Ustawodawca nie określił również cech pozwalających na odróżnienie pieniędzy od innych dóbr. W doktrynie tradycyjnie uznaje się za pieniądz dobro będące skutkiem emisji państwowej. Wyjątkowo, za pieniądz uznawane są również państwowe waluty obce, pieniądze bankowe i elektroniczne. To mogłoby dawać podstawy do wnioskowania *a contrario*, że normy regulujące świadczenia pieniężne nie znajdują zastosowania do prywatnych środków płatniczych (w tym np. kryptowalut jak bitcoin), do których należałoby stosować przepisy o świadczeniach niepieniężnych.

Już *prima facie* widać jednak sprzeczność takiego stanowiska z celami poszczególnych norm Kodeksu cywilnego. Można twierdzić, że regulując przepisy dotyczące świadczeń niepieniężnych ustawodawca nie przewidział powstania znaczącej grupy stosunków ekonomicznie zbliżonych stosunkom pieniężnym, lecz wyrażonych w środkach niebędących prawnymi środkami płatniczymi lub środkami o zbliżonym statusie. Przepisy dotyczące świadczeń niepieniężnych nie są więc dostosowane do obrotu prywatnymi środkami płatniczymi, a ich stosowanie mogłoby prowadzić do nieusprawiedliwionego różnicowania praw i obowiązków stron w ekonomicznie nieróżniących się od siebie sytuacjach w zależności od jednostki płatniczej świadczenia. Mogłoby też pozwalać na obchodzenie niektórych bezwzględnie obowiązujących przepisów Kodeksu cywilnego dotyczących świadczeń pieniężnych, np. o odsetkach maksymalnych.

Powstaje więc pytanie o to, czym jest pieniądz w rozumieniu polskiego prawa cywilnego. Uchwycenie istoty tego pojęcia utrudnia różnorodność norm dotyczących świadczeń pieniężnych, które – w zależności od treści i celów regulacji – dotyczą różnych „form” i typów pieniądza: gotówkowego, elektronicznego, bankowego, państwowego. Problem potęguje coraz bardziej widoczny trend zacierania granic pomiędzy pieniądzem państwowym (w przeszłości ograniczonym do znaków pieniężnych emitowanych przez bank centralny) a regulowanymi surogatami tego pieniądza (jak np. pieniądz bankowy) oraz prywatnymi środkami płatniczymi. Nie jest to przy tym tylko problem „cyfryzacji” pieniądza oraz wyróżnienia kategorii pieniądza gotówkowego i wirtualnego. Pomędzy jednostkami płatniczymi mieszczącymi się w zbiorze wirtualnych jednostek zachodzą fundamentalne różnice potencjalnie implikujące całkowicie odmienną kwalifikację prawną, widoczne np. przy porównaniu pieniądza bankowego, pieniądza elektronicznego, walut wirtualnych w rozumieniu Dyrektywy 2019/770 czy tokenów powiązanych z aktywami w rozumieniu Rozporządzenia w sprawie rynków kryptoaktywów.

Te rozważania i wynikające z nich konsekwencje dla określenia reguł rządzących tzw. prywatnymi pieniędzmi są przedmiotem niniejszej pracy. Dowodzę w niej 2 tez: (i) prywatne środki płatnicze stanowią odrębną kategorię normatywną, poddaną tylko niektórym przepisom regulującym świadczenia pieniężne stosowanym w drodze analogii; (ii) istnieją podstawy do wyróżniania kryptowalut jako odrębnej od walut wirtualnych (w rozumieniu np. Dyrektywy 2019/770) i kryptoaktywów (w rozumieniu projektu Rozporządzenia w sprawie rynków kryptoaktywów) kategorii normatywnej o definiowalnych cechach i uznania, że kryptowaluty stanowią prywatny środek płatniczy.

